

*Maten finner
jeg i butikken
- hva mer trenger
jeg å vite?*

LANDBRUKS- POLITIKKEN PÅ 10 MINUTTER

NORGES BONDELAG

MATEN FINNER JEG I BUTIKKEN

*Hva mer
trenger jeg å
vite, egentlig?*

**VI ER HELDIGE, VI SOM BOR I NORGE. IKKE
BARE HAR OLJEN GITT OSS VELSTAND OG
RIKDOM. VI HAR OGSÅ DET VI TRENGER AV
GOD, TRYGG OG KORTREIST MAT.**

Så hvorfor skal vi bry oss om landbrukspolitik?
Fordi det handler om viktige ting her i livet:

- **Mat - god, trygg og nok mat til alle.**
- **Landskap - vakkert, åpent og fargerikt.**
- **Jobber - ikke bare for bønder, men for mange
i næringsmiddelindustrien og andre bransjer.**

Og kanskje er det ikke så vanskelig som du tror!

Ta deg noen minutter, vi vil fortelle deg litt om samspillet mellom natur, matproduksjon og politikk - og om noen utfordringer vi ser framover.

HVA SKILLER MAT FRA SPIKER?

**MAT ENGASJERER, OG IKKE MINST MATPRISENE. HVA GJØR MAT SÅ VIKTIG?
HVA SKILLER MAT FRA ANDRE PRODUKTER SOM SPIKER OG JOGGESKO?**

- Mat er noe alle trenger. Mat er et basisbehov. Retten til mat er en menneskerettighet.
- Mat er en biologisk produksjon, og er helt avhengig av været. Drukner poteten i åkeren, hjelper det ikke hvor godt vi gjødsla. Planter og dyr må trives.
- Matproduksjon er langsiktig. Skal du ha mer melk om ett år, må du sørge for at flere kviger blir med kalv innen tre måneder. Og når kua først melker, er det ikke bare å skru igjen krana.
- Mat må produseres der jorda ligger. I Norge er bare 3 prosent av arealet jordbruksareal, og matjorda ligger spredt over hele landet.
- Norge har også valgt at mest mulig av videreforedlinga skal skje innenlands. Det er fordi vi ønsker at verdiskapinga skal skje hos oss. Det gir arbeidsplasser og forbrukerne får matprodukter som er tvers igjennom norske.

HVORFOR IKKE IMPORTERE MAT?

I NORGE BLIR VI 1 MILLION FLERE OM KNAPT 20 ÅR SOM ALLE SKAL HA MAT.

Alle land har ansvar for at egne innbyggere har mat. Vi blir stadig flere i verden og forbruket øker. Derfor må matproduksjonen økes. FN mener den må økes med 70 prosent innen 2050.

I Norge blir vi 1 million flere om knapt 20 år og alle skal ha mat. Derfor må matproduksjonen her til lands også økes med 20 prosent de neste 20 åra.

I dag importerer vi over halvparten av det vi spiser. Kaffe, sukker og andre matvarer kan ikke produseres i Norge, de må importeres. Men vi har gode forhold for å produsere melk, kjøtt, egg, korn, grønnsaker og andre produkter, og her kan vi øke produksjonen.

Hvis det blir knapphet på mat i verden, vil de fleste land først sørge for sitt eget folk og innføre eksportforbud. Vi har allerede sett eksempler på dette. Russland innførte i 2008 eksportforbud på hvete. Dermed er det ingen selvfølge at vi får kjøpe mat ute i verden.

Skal vi klare å produsere mat til egen befolkning, må vi - i likhet med andre land - ha systemer som beskytter vår egen matproduksjon mot

Blir det knapphet på mat i verden, vil de fleste land først sørge for sitt eget folk og innføre eksportforbud.

for stor import. For Norge er det spesielt viktig å ta vare på de produksjoner som gjør at vi kan ha landbruk og bosetting over hele landet. Dette gjelder særlig gras, korn, melk og kjøtt.

HVA SKILLER NORGE FRA ANDRE LAND?

VI TRENGER ET IMPORTVERN FORDI VI SKILLER OSS FRA ANDRE LAND PÅ NOEN OMRÅDER:

- Vi er et rikt land med høye lønninger og høye priser. Det gjør at prisen på de varer og tjenester bonden må kjøpe inn for å produsere mat, er høyere enn i andre land. De som jobber i Norge, på slakteriet og i butikken,

skal ha vanlige, norske lønninger. Alt dette gjør at prisen på matvarer blir høyere enn i våre naboland.

- Norge er et langstrakt land. Vi er få innbyggere. Vi bor spredt og gårdene ligger der det finnes jordbruksareal. Det betyr mye og kostbar transport. Kraftfôr og gjødsel skal ut til gårdene, dyr og melk skal hentes og varer skal ut i butikkene.
- Vi ligger langt mot nord, og det begrenser både hva vi kan produsere og hvor store avlinger vi kan få. Vekstsesongen i Norge er halvparten så lang som i området rundt Paris. Også innad i Norge har vi store forskjeller i klima og topografi.

Kaldt klima

*Lange
avstander*

Kaldt klima og lange avstander er en fordel på andre områder: Vi har god dyre- og plantehelse. Lange avstander mellom gårdene gir mindre smittepress, vårt klima gjør at vi har rikelig med vann og få problemer med skadedyr og plantesykdommer. Den korte og intense vekstsesongen med ekstra lange dager, gir mye smak og søte jordbær.

HVILKE VERKTØY FINNES?

DEN NORSKE LANDBRUKSMODELLEN GJØR AT VI KAN HA ET LEVEDYKTIG LANDBRUK OG BOSETTING OVER HELE LANDET.

Regulering av import er ett av verktøyene i den landbrukspolitiske verktøykassa, og det gjøres ved bruk av:

- **Kvoter** Noen varer kan importeres tollfritt opp til en viss mengde. Importen øker mye mer enn eksporten. For eksempel ble den tollfrie importkvoten for ost nylig økt betydelig. Norge har også åpnet for tollfri import av jordbruksvarer fra 70 land, hovedsakelig MUL-land (land definert som mindre utviklede land av FN).
- **Tollsatser** er satt slik at det ikke skal være billigere å importere for eksempel melk fra Danmark enn å kjøpe melk fra norske meierier. I perioder hvor vi i Norge ikke klarer å produsere nok av en vare kan tollsatsene bli satt ned, slik at det blir lønnsomt å importere. Dette har stor betydning for forbrukerne, som er sikret lik pris i butikkene gjennom året. Blir det knapphet på en vare, justeres tollsatsene slik at leveransene sikres til samme pris som før.

Importvernet er i stadig forandring, og utfordres gjennom internasjonale forhandlinger blant annet i WTO og EØS.

I de årlige **jordbruksforhandlingene** mellom staten og landbrukets to organisasjoner, Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukarlag, blir det forhandlet om økte inntektsmuligheter.

I jordbruksoppgjøret forhandles det om:

- Priser på varene bøndene leverer
- Tilskudd fra staten

Hva maten skal koste i butikken, blir ikke bestemt i jordbruksforhandlingene. Der avtales det en makspris til bonden gjennom året.

Markedsregulering er et viktig redskap i verktøykassen. Det er viktig for både forbrukerne og bøndene. Systemet sikrer at forbrukerne får de varene de ønsker, til noenlunde samme pris over hele landet. Og ordningen sikrer bøndene avsetning for produktene til omtrent samme pris, uan-

*Staten
braker 1,2 % av
statsbudsjettet 2011
på landbruket.*

sett hvor i landet de bor og hvor stort de driver.

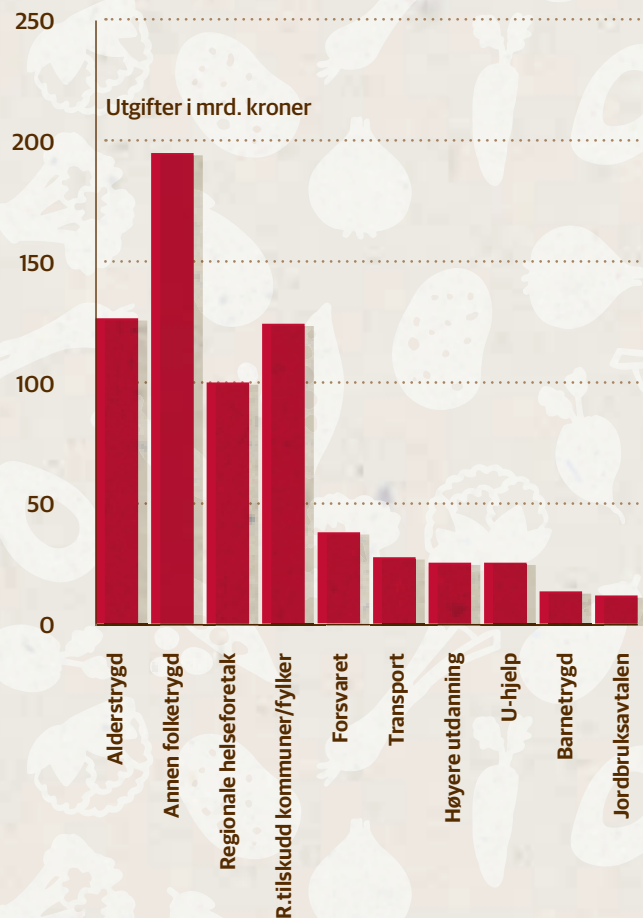
De samvirkebedriftene som også er markedsregulatorer, skal kunne ta en pris i markedet, slik at bonden får betalt så mye som det ble avtalt i jordbruksoppgjøret. Tine, Nortura (Gilde og Prior) og Norske Felleskjøp har rollen som markedsregulatorer.

Ordningen inneholder en mottakspåkt og en forsyningspåkt. Det vil si at markedsregulatorene har påkt til å ta imot melk og andre varer fra bøndene, uansett hvor de bor. De har også påkt til å levere råvarer til alle aktører i bransjen. For eksempel leverer Tine melk til Synnøve Finden og Q-meieriene. Ordningen sikrer forsyninger til dagligvarebutikker og forbrukere over hele landet.

Markedsordningen skal også sikre balanse i markedet. Ligger det an til overproduksjon av et produkt eller for lav produksjon, skal markedsregulator sette inn tiltak.

Det er faktisk bonden som betaler for denne ordninga gjennom en egen avgift. Derfor er det også i bondens interesse at markedet er i så god balanse som mulig.

STATEN BRUKER STADIG MINDRE AV STATSBUJSJETTET PÅ LANDBRUKET

HVORFOR KAN IKKE BØNDENE PRODUSERE SÅ MYE DE VIL?

I DE FLESTE NÆRINGER ER DET INGEN SOM SIER HVOR MYE DEN ENKELTE HAR LOV TIL Å PRODUSERE. DET BESTE PRODUKTET TIL DEN LAVESTE PRISEN VINNER.

Fullt så enkelt er det ikke for bønder. Mat er noe alle trenger, men ingen kan spise seg mer enn mette. Altså er markedet ganske stabilt. Vi vet hvor mye melk som drikkes hvert år, og hvor mye svinekjøtt vi spiser. Derfor er det ikke bare å produsere mer for å øke inntektene. Da blir resultatet det tvert motsatte: overproduksjon, prisfall og i verste fall økonomisk ruin for mange bønder.

Siden matproduksjon er en biologisk produksjon, må det tenkes langsiktig. Det er mest lønnsomt for både forbruker og bonde å ha en balanse mellom tilbud og etterspørsel. Likevel skjer det hele tida forandringer, slik at en bonde stadig produserer mer mat. Kjøp, salg og leie av melkekvoter og arealer gjør at noen bønder kan

øke sin produksjon, når andre vil slutte eller trappe ned. Jordbruket har en årlig produktivtetsvekst på 6 prosent, noe som er langt høyere enn mange andre næringer.

Det er et nasjonalt mål å ha landbruk over hele landet. Da må vi se på hva som egner seg å produsere hvor, ut fra klima og topografi. Enkelte områder er best egnet for gras og husdyr, andre for korn og grønnsaker. Da må vi legge til rette for det.

HVORDAN SER FRAMTIDA UT?

VERDENS BEFOLKNING VOKSER ENDA RASKERE ENN TIDLIGERE ANTATT. NYLIG PASSERTE VI 7 MILLIARDER MENNESKER PÅ JORDA. FN ANSLÅR AT VI VIL VÆRE 2,3 MILLIARDER FLERE MENNESKER I 2050. DA MÅ MATPRODUKSJONEN ØKES MED 70 PROSENT HVIS ALLE SKAL FÅ NOK MAT.

Også i Norge vil befolkningen vokse. Vi vil bli 20 prosent flere i 2030. Skal vi være like sjølforsynte med mat som nå, må matproduksjonen økes med 20 prosent. Regjeringen sier i stortingsmeldinga om landbruks- og matpolitikken at det skal legges til rette for å øke matproduksjonen slik at vi kan opprettholde sjølforsyningsgraden.

Bare 3 prosent av arealet i Norge er jordbruksareal, mot 40 prosent i OECD-land. Riktignok er vi få som bor i Norge, men vi har bare 1,7 dekar matjord pr innbygger, mot 2,2 dekar pr innbygger i Europa. **Derfor er det svært viktig å ta vare på all matjord i Norge om vi skal greie å produsere den maten vi kommer til å trenge i framtida.**

Klimaendringer fører til mer ekstremvær og

En ting er sikkert: Vi vil fortsatt trenge mat!

vanskeligere forhold for matproduksjon i mange deler av verden. Avlingssvikt i noen områder gir seg raskt utslag i prisene på verdensmarkedet. Eksperter spår at det derfor kan bli vanskelig å skaffe nok mat for å dekke behovet.

Mange land og investorer har sett disse tegnene. Rike land kjøper eller leier store arealer i andre land for å kunne produsere mat til sin befolkning. Aksjespekulanter flytter sine investeringer over til selskap som driver innen landbruk eller internasjonal matvarehandel.

*Rekruttering til
landbruket er avgjørende
for å nå målene om økt
matproduksjon.*

NR. 7 000 000 000!

Hva er svaret?

Vi vil trenge mer mat i årene som kommer - mye mer mat. Derfor må alle krefter settes inn for å møte de utfordringer som står foran oss.

- Matjord må tas vare på slik at vi kan øke matproduksjonen.
- Det må legges til rette for investeringer i landbruket slik at vi har et oppegående produksjonsapparat.
- Bøndene må ha mulighet til en inntekt som gjør det attraktivt å produsere mat.
- Landbruk er ikke for amatører. Kunnskap om faget må ligge i bunnen.
- Det må satses videre på forskning og utvikling.

LILLE DANICA FRA FILLIPINENE, FØDT 31. OKT 2011,
ER VERDENSBORGER NUMMER 7 MILLIARDER.

- Rekruttering til landbruket er avgjørende for å nå målene om økt matproduksjon.
- Det kreves et bredt, internasjonalt samarbeid for å løse verdens matvareutfordringer.

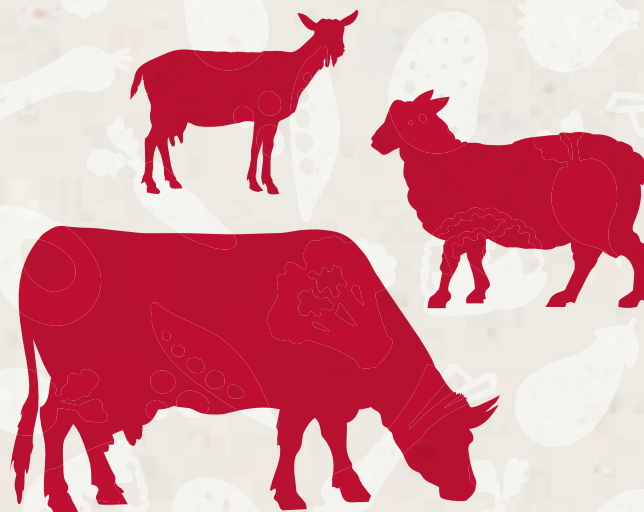
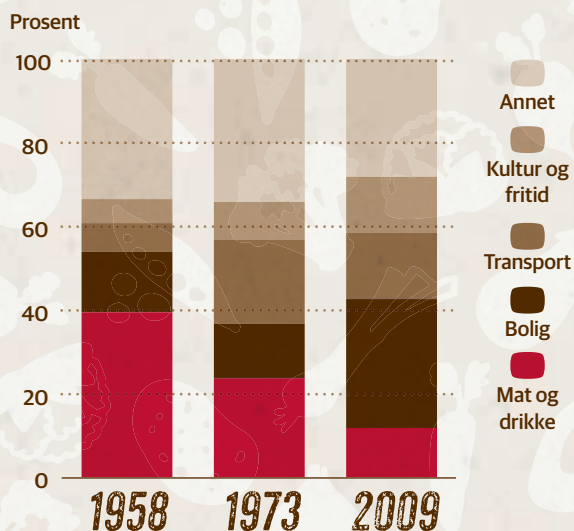
VISSTE DU AT:

Matindustrien sysselsetter ca 45 000 mennesker, og er landets største industrisektor med omsetning på 160 mrd kroner i 2009.

11,8 %

En husholdning bruker 11,8 prosent av inntekten på mat, inkludert alkoholfrie drikkevarer. På 1950-tallet brukte vi 40 prosent av inntektene på mat.

1 000 000 000

Sauer, kyr og geiter som beiter i utmarka spiser fôr til en verdi av om lag 1 mrd kroner. Å bruke ressursene i utmarka er å sette naturen i arbeid. 300 truede og nær truede arter har en negativ utvikling fordi dyr ikke beiter der lenger.

1/10

Hver tiende bedrift i Norge er en landbruksbedrift. Det finnes om lag 480 000 bedrifter i Norge, og 48 000 bønder. Alle bønder er selvstendig næringsdrivende, og har de samme utfordringene som andre småbedrifter.

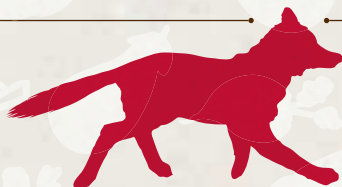

VERDISKAPING OG SYSSELSETTING

Bonden har en rekke roller i samfunnet. I tillegg til å produsere mat leverer bonden helse- og sosialtjenester, miljøvennlig energi, landskapsleie og tilbud om overnatting, servering og aktiviteter. Dette danner grunnlag for verdiskaping og sysselsetting også i andre næringer.

RENT LANDBRUK INNEN 2030

Norges Bondelag har som mål at norsk landbruk innen 2030 skal produsere mat uten bruk av fossile energikilder. Norske bønder kan og vil produsere klimavennlig energi, som småkraft, sol, vind, grunnvannsvarme, bioenergi og biogass.

Norges Bondelag vil redusere rovdyrbestandene til et nivå som gjør at vi fortsatt kan utnytte grasressursene i utmarka til kjøttproduksjon med minimale tap av beitedyr til rovvilt.

3500

Det bondeideeide samvirket tilbyr 3500 produkter og hvert år lanseres 150 nye.

3,2%

Kun 3,2 prosent av arealet i Norge er egnet til å dyrke mat på. På en vanlig boligtomt (1 mål, eller 1000 m²) kan det dyrkes korn som gir 1000 brød hvert år - i all framtid. Norges Bondelag vil ha et sterkere vern av matjorda. Det er i praksis næringsarealer som allerede er i bruk!

- Norsk husdyrhelse er i verdenstoppen. Forekomsten av smittestoffer som kan smitte fra dyr til folk er blant de laveste i Europa.
- Norge har blant de laveste forekomstene av salmonella i Europa.
- Mat og fôr på det norske markedet er produsert uten genmodifiserte organismer (GMO) og vekstfremmende hormoner.

86%

av befolkningen er positive til å opprettholde et jordbruk av samme omfang som i dag.

KJÆR- LIGHET TIL NORSK MAT

STOLTE BØNDER:

- bruker lokale ressurser til matproduksjon over hele landet
- produserer sunne, trygge råvarer og gode matopplevelser
- formidler matkunnskap, matkultur, matmangfold og matglede

NORGES BONDELAG

Pb. 9354 Grønland
0135 Oslo
Besøksadresse:
Landbrukets Hus,
Schweigaards gate 34 c
Tlf: 22 05 45 00

E-post:
bondelaget@bondelaget.no
www.bondelaget.no
Bilder: Odd Mehus (s. 11)
Design: Teft Design AS
Trykk: RKGrafisk

NORGES BONDELAG

